

ORTAOKUL 7. SINIF ÖĞRENCİLERİNİN BİLGİLENDİRİCİ METİN YAPISI UNSURLARINI BELİRLEME DÜZEYLERİ*

Fidan UĞUR

Mustafa Kemal Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Türkçe ve Sosyal Bilimler
Eğitimi Bölümü, fidanugur.15@gmail.com

Makale Geliş Tarihi: 18.07.2017 Makale Kabul Tarihi: 24.09.2017

Özet:

Bireyin okuduğunu en iyi şekilde anlamasını ve zaman içinde yorumlama, analiz etme, sentezleme ve değerlendirme gibi üst bilişsel becerilere ulaşmasını sağlamak amacıyla verilen okuma eğitimi sürecinde birey, çeşitli türlerde metinlerle karşılaşır. Metinlerin iyi anlaşılması için, okunan metnin tür özelliklerinin dikkate alınması gerekir.

Bireylerin gerek eğitim hayatlarında gerekse bireysel okumalarında sıkça karşılaştıkları metin türlerinden biri de bilgilendirici metinlerdir. Bilgilendirici metinlerin doğru bir şekilde anlaşılması için, konu, ana düşünce, yardımcı düşünceler, amaç ve bakış açısından oluşan bilgilendirici metin unsurlarının ve bilgilendirici metin yapılarının en doğru şekilde belirlenebilmesi gerekir. Bu doğrultuda, 7. sınıf öğrencilerinin bilgilendirici metin yapısı unsurlarını belirleyebilme düzeylerini tespit etmek amacıyla yapılan bu çalışmada, Hatay il merkezindeki bir ortaokulun 7. sınıfına devam eden öğrencilere, düzeylerine uygun bir deneme metni okutulmuş ve metnin bilgilendirici metin yapı ve unsurlarını belirleyebilmelerine yönelik açık uçlu sorular hazırlanarak öğrencilerden cevaplamaları istenmiştir. Cevaplar nicel ve nitel analiz yöntemleriyle analiz edilmiştir. Nicel analiz boyutu için veri toplama aracı olarak "Bilgilendirici Metin Unsurları Puanlama Anahtarı" kullanılmıştır. Buna ek olarak öğrencilerin verdikleri cevaplar içerik analizi yöntemiyle analiz edilerek, öğrencilerin çeşitli yapı özelliklerini cevaplandırırken ne tür sorunlarla karşılaştıkları ortaya konulmuştur. Araştırmadan elde edilen sonuçlara göre, öğrencilerin bilgilendirici bir metni meydana getiren çeşitli yapısal unsurları belirlemede ve ifade etmede büyük oranda başarısız oldukları görülmüştür.

Anahtar Kelimeler: *Bilgilendirici metin yapısı, okuma, bilgilendirici metin türünde okuma*

THE LEVEL OF ABILITY OF 7TH GRADE SECONDARY SCHOOL STUDENTS TO DETERMINE THE STRUCTURAL ELEMENTS OF AN INFORMATIVE TEXT

Abstract:

An individual encounters texts of various types in the process of reading education, which seeks to enable the individual to understand the text that he or she

* Bu makale 3. Uluslararası Dil Eğitimi ve Öğretimi Sempozyumu (ISLET 2017)'nda sözlü bildiri olarak sunulmuştur.

*Ortaokul 7. Sınıf Öğrencilerinin Bilgilendirici
Metin Yapısı Unsurlarını Belirleme Düzeyleri*

reads in the most correct way and, in time, to gain metacognitive skills such as interpreting, analyzing, synthesizing and evaluating the text. It is necessary to take into consideration the features of the text type of the text to be read for an accurate understanding of the text.

Informative texts are one of the text types encountered by individuals in their education life as well as during their individual readings. It is essential to determine informative text elements including main idea, supporting ideas, purpose and point of view as well as informative text structures in the most accurate way for comprehending informative texts correctly. Accordingly, in this study, which aims to determine the levels of ability of 7th grade students to identify the structural elements of informative texts, the students at 7th grade in a secondary school in the city center of Hatay were asked to read a sample text based on their levels and answer the open-ended questions to identify the informative text structure and elements of the text. The answers were analyzed by means of quantitative and qualitative analysis methods. "The Scoring Key for Informative Text Elements" was used as the data collection tool in the quantitative analysis. Further, the answers of the students were analyzed through content analysis method, thus the problems encountered by students in answering a range of text features were identified. The results of the study indicated that the students largely failed at determining and expressing various structural elements forming an informative text.

Key Words: *informative text structure, reading, reading in informative text type*

Giriş:

Literatürde okuma becerisi üzerine yapılan çalışmalar (Göğüş, 1978; Oğuzkan ve Sever, 1998; Temizkan, 2007; Balcı, 2009; Kavcar, Öz, 2011; Özdemir, 2013; Akyol, 2016) incelendiğinde, çeşitli araştırmacılar tarafından yapılan tanımlarda okuma sürecinin farklı yönlerine dikkat çekildiği, ancak ortak kabul gören bir okuma tanımının bulunmadığı, tanımlarda okumanın fiziksel sürecinden yola çıkılarak, göz tarafından algılanan harf, kelime ve diğer sembollerin kavranması, anlamlandırılması, yorumlanması, hatırlanması ve değerlendirilmesi üzerinde durulduğu; anlama, yorumlama, hatırlama, değerlendirme ve anlam kurma kavramlarıyla da okumanın bilişsel yönüne dikkat çekildiği görülmektedir. Okumanın duruma, amaca ve kişisel deneyimlere göre şekillenebildiği düşünüldüğünde farklı tanımların ortaya çıkması doğal bir sonuç olarak görülebilir. Ancak günümüzde bilimsel, ekonomik ve teknolojik gelişmelere paralel olarak artan bilgi birikimine dayanarak, okumanın tanımı ve niteliğini tekrar gözden geçirmek gerekecektir. Bu noktada okumanın; *fizyolojik ve zihinsel unsurların bir arada kullanıldığı; harflerin, kelimelerin, sembollerin tanınması ile başlayıp bu öğelerin bütünleştirilerek anlamlandırılmasını ve yorumlama, analiz, değerlendirme, sentezleme, eleştirel düşünme gibi üst düzey bilişsel becerileri içeren karmaşık bir "anlam kurma süreci"*

Fidan UÇUR

olduğu düşünülebilir. İçinde bulunduğumuz çağ için okuma becerisinin amacı da öğrencileri daha ileri zihinsel becerileri kullanmaya sevk etmek olmalıdır.

Okuma becerisinin geliştirilmesinde, öğrencilere okuma zevki, kültürü ve alışkanlığının kazandırılmasında farklı metin türlerinden yararlanılması gerekmektedir. Ancak her metin türünün kendine özgü bir yapısı vardır ve okuma eğitimi bu yapılar dikkate alınarak şekillendirilmelidir. Örneğin; öyküleyici türde bir metin okuyan öğrenci, bu türün üst yapı özelliklerini de belirleyen, olay örgüsü, karakterler, mekan, zaman vb. unsurları iyi belirleyebilmeli ve bunların metnin bütünündeki rolü ve etkisini kavrayabilmelidir. Bu durum, bilgilendirici metin türlerinin okunması sürecinde de geçerlidir. Yapılan araştırmalarda, metin yapısı bilgisinin bireylerin okuduğunu anlama becerilerini etkilediği belirtilmektedir (Armbruster, Anderson, Ostertag; 1986; Ray ve Meyer, 2011; Akhondi, Malayeri, ve Samad, 2011; Meyer ve Ray; 2011).

Bilgilendirici metin türü, kendi içinde alt türlere ayrılır. Makale, deneme, fıkra, gezi yazısı, eleştiri, sohbet, biyografi gibi metin türleri bilgilendirici türde metinlerdir. Bilgilendirici türde oluşturulan metinler yazının konusuna, amacına, hedef kitlesine göre farklı yapılarda oluşturulabilir. Bu noktada “metin yapısı” kavramı devreye girer. Bilgilendirici metin yapısı ile ilgili çalışmalar incelendiğinde, bu metin türüyle ilgili üst yapı özelliklerinin öyküleyici türlerdeki kadar net belirlenemediği dikkat çekmektedir. Literatürde bilgilendirici metin türü üzerine yapılan bazı çalışmalar incelendiğinde yaygın olarak karşımıza çıkan bilgilendirici metin yapıları şunlardır: sıralama, tanımlama, sebep-sonuç, problem-çözüm, karşılaştırma-zıtlık, listeleme, açıklama, numaralama (Moustafa, 1999; Hall, Sabey ve McClellan, 2005; Wake, 2009; Meyer ve Ray, 2011; Özmen, 2011; Akhondi, Malayeri, Samad, 2011; Gagnon ve Ziarko, 2012). Ancak her zaman bir metnin tamamının karşılaştırma-zıtlık yapısından, sıralamadan, sebep-sonuç ilişkisinden oluşması mümkün olmayabilir. Yazarlar metni oluştururken verdikleri bilgilere ve düşünceleri sunuş şekillerine göre açıklamalardan, tanımlardan, örneklemelerden, listelemeden vb. yararlanabilir. Dolayısıyla bilgilendirici metin yapısı; bilgilendirici metin unsurları (konu, amaç, bakış açısı, ana düşünce, yardımcı düşünceler) ve tanımlama, açıklama, sınıflama, sıralama, karşılaştırma, problem-çözüm, sebep-sonuç, örnekleme, betimleme yapılarından en az birkaçının kullanımıyla ortaya çıkan, öyküleyici türlere ve şiire göre daha karmaşık bir yapıdır.

Bilgilendirici metinlerin bu karmaşık yapısına rağmen, okullardaki Türkçe derslerinde özellikle bilgilendirici metin yapılarının yeterince üzerinde durulmadığı dikkat çekmektedir. Metinlerdeki bilgi ve düşüncenin doğru ve net bir biçimde aktarılmasını sağlayan bu yapıların ve işlevlerinin çeşitli örneklerle öğrencilere tanıtılması oldukça önemlidir. Çünkü birey, bilgilendirici metinleri okurken, metin içindeki yapıların farkında olur, bilgilendirici metin unsurlarını en doğru şekilde belirleyebilirse okuduğu metni tam ve doğru olarak anlayabilir. Bu doğrultuda, araştırmada ortaokul 7. sınıf öğrencilerinin bilgilendirici metin yapısı unsurlarını belirleme düzeyleri ortaya koyulmaya çalışılacaktır.

Yöntem

Araştırmanın Modeli

Araştırmada tarama modeli kullanılmıştır. “Tarama modelleri geçmişte ya da halen var olan bir durumu var olduğu şekliyle betimlemeyi amaçlayan araştırma yaklaşımlarıdır. Araştırmaya konu olan olay, birey ya da nesne, kendi koşulları içinde ve olduğu gibi tanımlanmaya çalışılır. Onları, herhangi bir şekilde değiştirme, etkileme çabası gösterilmez” (Karasar, 2012: 77).

Çalışma Grubu

Araştırmanın çalışma grubunu Hatay il merkezindeki bir ortaokulda öğrenim görmekte olan 164 ortaokul öğrencisi oluşturmaktadır. Ancak öğrencilerden 20 tanesinin hiçbir soruya konuyla ilgili cevap vermemesi nedeniyle 144 öğrencinin cevap kâğıdı değerlendirmeye alınmıştır.

Veri Toplama Araçları

Araştırmada öğrencilerin bilgilendirici metin unsurlarını belirleme düzeylerini tespit edebilmek amacıyla açık uçlu 10 sorudan oluşan bir soru formu kullanılmıştır.

Öncelikle kullanılacak metni belirlemek amacıyla deneme ve sohbet türünde bazı metinler seçilerek, Türkçe eğitimi alanında uzman 3 öğretim üyesinden bu metinleri 7. sınıf düzeyine ve çalışmanın amacına uygunlukları açısından değerlendirmeleri ve sıralamaları istenmiştir. Sıralamada en yüksek puanı alan Nurullah Ataç'ın “İçtenlik” isimli yazısı okuma metni olarak seçilmiştir.

İkinci aşamada metindeki bilgilendirici metin yapısı unsurları belirlenmiştir. Bu unsurlar; konu, amaç, bakış açısı, ana düşünce, yardımcı düşünceler, tanım, karşılaştırma, şart, açıklama ve benzetmeden oluşmaktadır. Bu yapıların her biri için bir açık uçlu soru yazılmıştır. Sorular yazılırken “ana düşünce, yardımcı düşünceler, tanım ve şart” yapıları haricindeki yapılara ilişkin sorular; kavramlara yabancı olabilecekleri gerekçesiyle soru kökünde doğrudan kullanılmamıştır. Örneğin, konuyu belirlemeye yönelik soru kökü “Okuduğunuz metinde ne anlatılmaktadır?” şeklinde düzenlenmiştir. Formdaki soruların kapsam geçerliliği ve güvenilirliği için uzman görüşüne başvurulmuştur. Buna ek olarak, soruların 7. sınıf düzeyine uygunluğunun test edilmesi için bir (1) Türkçe öğretmeninden de görüş alınmıştır. Son olarak, hazırlanan soruların doğru anlaşılıp anlaşılmadığını belirlemek amacıyla, sorular ortalama başarı düzeyindeki bir (1) 7. sınıf öğrencisine okutulmuş ve sorudan ne anladığını açıklaması istenmiştir. Soruların doğru anlaşıldığı tespit edilmiştir.

Verilerin Analizi

Öğrencilerin bilgilendirici metin unsurlarını belirlemelerine yönelik hazırlanan sorulara verdikleri cevaplar, nicel ve nitel analiz yöntemleri kullanılarak analiz edilmiştir. Nicel analiz boyutu için araştırmacı tarafından hazırlanan Bilgilendirici

Fidan UÇUR

Metin Unsurları Puanlama Anahtarı ile cevaplar puanlanmıştır. Bu puanlama anahtarındaki değerler şöyle belirlenmiştir: “Soruya doğru cevap vermiştir.”: 2 puan, “Doğru cevaba yakın bir cevap vermiştir ancak bazı eksikler bulunmaktadır.” 1 puan, “Doğru cevap verememiştir.” 0 puan. Bu puanlandırmanın güvenilirliği için uzman incelemesi yöntemi kullanılmıştır. Türkçe eğitimi alanında uzman bir öğretim üyesiyle değerlendirme toplantısı yapılarak elde edilen verilerin puanlandırılmasıyla ilgili görüş birliği sağlanmıştır. Araştırmadaki verilerin analiz edilmesinde SPSS 22 paket programından yararlanılmıştır. Öğrencilerin cevaplarına verilen değerler yüzde (%) ve frekans (f) işlemleri kullanılarak analiz edilmiştir.

Çalışmanın nitel analiz boyutunda, içerik analizi yöntemi kullanılarak öğrencilerin verdikleri cevaplarda karşılaşılan sorunlar betimlenmiş ve gruplandırılmıştır. Çalışmanın bu boyutu için de uzman değerlendirme toplantısı yapılmıştır.

Verilen cevaplar puanlandırılırken temel alınan cevap anahtarı da araştırmacı dışında, Türkçe eğitimi alanında bilim uzmanı olan iki öğretim elemanına sorular cevaplatılarak ve cevapların doğruluğu konusunda görüş birliğine varılarak oluşturulmuştur.

Bulgular

1. Öğrencilerin Bilgilendirici Metin Yapısı Unsurlarını Belirleme Düzeylerine İlişkin Bulgular

Bilgilendirici metin unsurlarının belirlenebilmesine yönelik madde başlıklarında, öğrencilerin Bilgilendirici Metin Unsurları Puanlama anahtarına göre aldıkları puanların frekans ve yüzde değerleri aşağıdaki tablolarda belirtilmiştir.

1.1. Metnin Konusunun Belirlenme Düzeyine İlişkin Bulgular

Tablo 1. Metnin Konusunun Belirlenmesine Yönelik Soruya Verilen Cevapların Frekans ve Yüzde Değerleri

Bilgilendirici Metin Yapısı	Soruya doğru cevap vermiştir. (2 puan)		Doğru cevaba yakın bir cevap vermiştir ancak bazı eksikler bulunmaktadır. (1 puan)		Doğru cevap verememiştir. (0 puan)	
	f	%	f	%	f	%
Metnin Konusu	13	9	76	52,8	55	38,2

Tablo 1’e göre, metnin konusunu belirlemeye yönelik sorulan soruya öğrencilerin % 9’u doğru cevap vermiş, % 52,8’i doğru cevaba yakın bir cevap vermiş ve % 38,2’si ise doğru cevap verememiştir.

*Ortaokul 7. Sınıf Öğrencilerinin Bilgilendirici
Metin Yapısı Unsurlarını Belirleme Düzeyleri*

1.2. Yazarın Metni Yazma Amacının Belirlenme Düzeyine İlişkin Bulgular

Tablo 2. Yazarın Metni Yazma Amacının Belirlenmesine Yönelik Soruya Verilen Cevapların Frekans ve Yüzde Değerleri

Bilgilendirici Metin Yapısı	Soruya doğru cevap vermiştir. (2 puan)		Doğru cevaba yakın bir cevap vermiştir ancak bazı eksikler bulunmaktadır. (1 puan)		Doğru cevap verememiştir. (0 puan)	
	f	%	f	%	f	%
Yazarın Amacı	24	16,7	42	29,2	78	54,2

Tablo 2'ye göre, yazarın metni yazma amacını belirlemeye yönelik sorulan soruya, öğrencilerin % 16,7'si doğru cevap vermiş, % 29,2'si doğru cevaba yakın bir cevap vermiş, % 54,2'si ise doğru cevap verememiştir.

1.3. Yazarın Konuya Yönelik Bakış Açısının Belirlenme Düzeyine İlişkin Bulgular

Tablo 3. Yazarın Konuya Yönelik Bakış Açısının Belirlenmesine Yönelik Soruya Verilen Cevapların Frekans ve Yüzde Değerleri

Bilgilendirici Metin Yapısı	Soruya doğru cevap vermiştir. (2 puan)		Doğru cevaba yakın bir cevap vermiştir ancak bazı eksikler bulunmaktadır. (1 puan)		Doğru cevap verememiştir. (0 puan)	
	f	%	f	%	f	%
Yazarın Bakış Açısı	32	22,2	22	15,3	90	62,5

Tablo 3'e göre yazarın konuya bakış açısını belirlemeye yönelik sorulan soruya öğrencilerin % 22,2'si doğru cevap vermiş, % 15,3'ü doğru cevaba yakın bir cevap vermiş, % 62,5'i ise doğru cevap verememiştir.

1.4. Metnin Ana Düşüncesinin Belirlenme Düzeyine İlişkin Bulgular

Tablo 4. Metnin Ana Düşüncesinin Belirlenmesine Yönelik Soruya Verilen Cevapların Frekans ve Yüzde Değerleri

Bilgilendirici Metin Yapısı	Soruya doğru cevap vermiştir. (2 puan)		Doğru cevaba yakın bir cevap vermiştir ancak bazı eksikler bulunmaktadır. (1 puan)		Doğru cevap verememiştir. (0 puan)	
	f	%	f	%	f	%
Metnin Ana Düşüncesi	1	0,7	14	9,7	129	89,6

Tablo 4'e göre, metnin ana düşüncesini belirlemeye yönelik sorulan soruya, öğrencilerin % 0,7'si doğru cevap vermiş, % 9,7'si doğru cevaba yakın bir cevap vermiş, % 89,6'sı ise doğru cevap verememiştir.

1.5. *Metnin Yardımcı Düşüncelerinin Belirlenme Düzeyine İlişkin Bulgular*

Tablo 5. Metnin Yardımcı Düşüncelerinin Belirlenmesine Yönelik Soruya Verilen Cevapların Frekans ve Yüzde Değerleri

Bilgilendirici Metin Yapısı	Soruya doğru cevap vermiştir. (2 puan)		Doğru cevaba yakın bir cevap vermiştir ancak bazı eksikler bulunmaktadır. (1 puan)		Doğru cevap verememiştir. (0 puan)	
	f	%	f	%	f	%
Metnin Yardımcı Düşünceleri	0	0	20	13,9	124	86,1

Tablo 5'e göre metnin yardımcı düşüncelerini belirlemeye yönelik sorulan soruya öğrencilerin hiçbiri doğru cevap verememiş, % 13,9'u doğru cevaba yakın bir cevap vermiştir, % 86,1'i ise yanlış cevap vermiştir.

1.6. *Metindeki Tanım Cümlesinin Belirlenme Düzeyine İlişkin Bulgular*

*Ortaokul 7. Sınıf Öğrencilerinin Bilgilendirici
Metin Yapısı Unsurlarını Belirleme Düzeyleri*

Tablo 6. Metindeki Tanım Cümlesinin Belirlenmesine Yönelik Soruya Verilen Cevapların Frekans ve Yüzde Değerleri

Bilgilendirici Metin Yapısı	Soruya doğru cevap vermiştir. (2 puan)		Doğru cevaba yakın bir cevap vermiştir ancak bazı eksikler bulunmaktadır. (1 puan)		Doğru cevap verememiştir. (0 puan)	
	f	%	f	%	f	%
Tanım Cümlesi	33	22,9	2	1,4	109	75,7

Tablo 6'ya göre metindeki tanım cümlesini belirlemeye yönelik sorulan soruya öğrencilerin % 22,9'u doğru cevap vermiş, % 1,4'ü doğru cevaba yakın bir cevap vermiş, % 75,7'si ise doğru cevap verememiştir.

1.7. Metindeki Karşılaştırmanın Belirlenme Düzeyine İlişkin Bulgular

Tablo 7. Metindeki Karşılaştırmanın Belirlenmesine Yönelik Soruya Verilen Cevapların Frekans ve Yüzde Değerleri

Bilgilendirici Metin Yapısı	Soruya doğru cevap vermiştir. (2 puan)		Doğru cevaba yakın bir cevap vermiştir ancak bazı eksikler bulunmaktadır. (1 puan)		Doğru cevap verememiştir. (0 puan)	
	f	%	f	%	f	%
Karşılaştırma	44	30,6	9	6,3	91	63,2

Tablo 7'ye göre metindeki karşılaştırmanın belirlenmesine yönelik sorulan soruya öğrencilerin % 30,6'sı doğru cevap vermiş, % 6,3'ü doğru cevaba yakın bir cevap vermiş, % 63,2'si ise doğru cevap verememiştir.

1.8. Metindeki Şart İfadesinin Belirlenme Düzeyine İlişkin Bulgular

Fidan UĞUR

Tablo 8. Metindeki Şart İfadesinin Belirlenmesine Yönelik Soruya Verilen Cevapların Frekans ve Yüzde Değerleri

Bilgilendirici Metin Yapısı	Soruya doğru cevap vermiştir. (2 puan)		Doğru cevaba yakın bir cevap vermiştir ancak bazı eksikler bulunmaktadır. (1 puan)		Doğru cevap verememiştir. (0 puan)	
	f	%	f	%	f	%
Şart İfadesi	2	1,4	0	0	142	98,6

Tablo 8'e göre metindeki şart ifadesinin belirlenmesine yönelik sorulan soruya, öğrencilerin % 1,4'ü doğru cevap vermiş, % 98,6'sı ise doğru cevap verememiştir. Doğru cevaba yakın bir cevap verebilen öğrenci ise bulunmamaktadır.

1.9. *Metindeki Açıklama İfadesinin Belirlenme Düzeyine İlişkin Bulgular*

Tablo 9. Metindeki Açıklama İfadesinin Belirlenmesine Yönelik Soruya Verilen Cevapların Frekans ve Yüzde Değerleri

Bilgilendirici Metin Yapısı	Soruya doğru cevap vermiştir. (2 puan)		Doğru cevaba yakın bir cevap vermiştir ancak bazı eksikler bulunmaktadır. (1 puan)		Doğru cevap verememiştir. (0 puan)	
	f	%	f	%	f	%
Açıklama	16	11,1	11	7,6	117	81,3

Tablo 9'a göre, metindeki açıklama ifadesinin belirlenmesine yönelik sorulan soruya, öğrencilerin % 11,1'i doğru cevap vermiş, % 7,6'sı doğru cevaba yakın bir cevap vermiş, % 81,3'ü ise doğru cevap verememiştir.

1.10 . *Metindeki Benzetme İfadesinin Belirlenme Düzeyine İlişkin Bulgular*

*Ortaokul 7. Sınıf Öğrencilerinin Bilgilendirici
Metin Yapısı Unsurlarını Belirleme Düzeyleri*

Tablo 10. Metindeki Benzetme İfadesinin Belirlenmesine Yönelik Soruya Verilen Cevapların Frekans ve Yüzde Değerleri

Bilgilendirici Metin Yapısı	Soruya doğru cevap vermiştir. (2 puan)		Doğru cevaba yakın bir cevap vermiştir ancak bazı eksikler bulunmaktadır. (1 puan)		Doğru cevap verememiştir. (0 puan)	
	f	%	f	%	f	%
Benzetme	32	22,2	9	6,3	103	71,5

Tablo 10'a göre, benzetme ifadesini belirlemeye yönelik sorulan soruya, öğrencilerin % 22,2'si doğru cevap vermiş, % 9,6'sı doğru cevaba yakın bir cevap vermiş, % 71,5'i ise doğru cevap verememiştir.

2. Öğrencilerin Bilgilendirici Metin Yapısı Unsurlarını Belirlemede Ortaya Çıkan Sorunlara İlişkin Bulgular

Bilgilendirici metin unsurlarının belirlenmesine yönelik madde başlıklarında, öğrencilerin verdikleri cevaplarda karşılaşılan sorunlar aşağıda belirtilmiştir.

2.1. Metnin Konusunu Belirlemeye Yönelik Sorunlara İlişkin Bulgular

2.1.1 İki ayrı konu ifadesi yazma: " İçtenliğin insanlara faydası ve insan üzerine düşen etkisi"

2.1.2 Konuyu tek bir kelimeyle ifade etme/metnin başlığıyla ifade etme: "İçtenlik"

2.1.3. Konuyu kelime grubu ya da bir/ birkaç cümleyle anlatma: "İçtenliğin hem iyi hem de kötü yanları bize anlatılmak istenmiş.", "İçtenlik sadece düşünmeden beynimizdekini hemen dışarı vurmak değildir. İçtenlik, düzgün bir şekilde ve düşünerek hareket etmek.", içtenliğin zor ve güç bir şey olduğu"

2.1.4. Metinde bulunmayan düşüncelere ya da kavramlara yer verme: "İçinizden geldiği gibi davranın", "İçtenlik, saygı, sevgi ve anlayışlı bir şey olduğu anlatılmaktadır."

2.1.5. Bir ya da birkaç paragrafta ait düşünceleri sıralama: ".... Alçakgönüllüler kendilerini beğenmiş sanarlar. Yani insanlar kötü söz beklemez saygı ve terbiye ister."

2.1.6. Metinde geçen herhangi bir düşünceye yer verme: "Okuduğum metinde içtenliğin saçma sapan sözlerden ibaret olmadığı."

2.1.7. Metinden hareketle yanlış bir çıkarımda bulunma: "İnsanların alçakgönüllü olması anlatılır."

2.1.8. Metindeki düşünceyi yüzeysel olarak değerlendirme: "İçtenlik ve özellikleri"

Fidan UÇUR

2.2. *Yazarın Metni Yazma Amacını Belirlemeye Yönelik Sorunlara İlişkin Bulgular*

2.2.1 Amacı, metinde yer verilen herhangi bir düşünceyle açıklamaya çalışma: “Her içimizden geleni söylememek için.”

2.2.2. Amacı açıklarken bir ya da birkaç paragraftan çıkan düşünceleri sıralama: “Terbiyeli olmak için, iki yüzlü olmamak için bunları yazmıştır. İnsanlar iyi, güzel kalpli olsunlar diye.”

2.2.3. Yazarın amacından çok kendi yorum ve çıkarımına yer verme: “İnsanların kendilerine çok güvenmeleri ve bazılarının saçma ve kırıcı konuşmaları insanların kalbini kırabilir.”

2.2.4. Amacı, metinde yer verilmeyen kavram ya da düşüncelerle açıklamaya çalışma: “İçtenliğin ve karar verdiğimiz hedeflerin çok zor olduğu”

2.2.5. Amacı, metindeki bir cümleden hareketle açıklamaya çalışma: “Karşınızdakinin onurunu kıracak sözler söylemek doğruysa içtendir diye onları da mı beğenecez, onları da mı alkışlayacağız.”

2.2.6. Amacı açıklarken metinden yanlış çıkarımda bulunma: “Her şeyi içtenlikle yapmamız gerektiği için ve alçak gönüllü olmamız için.”

2.3. *Yazarın Konuya Bakış Açısını Belirlemeye Yönelik Sorunlara İlişkin Bulgular*

2.3.1. Bakış açısını ortaya koyarken yazarın düşüncesinin aksini iddia etme: “Yazar içtenlik kavramını ağızına geleni hiç düşünmeden söylemek olarak değerlendiriyor.”

2.3.2. Bakış açısını metinde yer verilmeyen bir düşünceyle açıklamaya çalışma: “İçtenlik, yazara göre gerçekten içinden geldiği gibi davranan insandır. Başkasına benzemeye çalışmayan insandır.”

2.3.3. Metindeki bakış açısını tümüyle yansıtmayan, genel bir çıkarımda bulunma: “İçten olmak kolay değil.”

2.3.4. Soru kökündeki cümleyi tekrarlayarak bakış açısını dile getirme: İçtenlik demiyorlar mı büyük bir söz ettiklerini her işi ta kökünden çözümleriverdiklerini sanıyorlar.”

2.3.5. Bakış açısını metindeki tanım cümlesiyle ifade etme: “Yazara göre içtenlik kavramı, bir insanın bir iş üzerine iyice düşündükten sonra, canı pahasına da olsa savunmayı göze alarak ortaya çıkardığı kanıdır.”

2.4. *Metnin Ana Düşüncesini Belirlemeye Yönelik Sorunlara İlişkin Bulgular*

2.4.1. Yargı bildiren cümle kuramama, ana düşünceyi yansıtmayan kelime grubuyla ifade etme: “İçtenliğin önemi”

2.4.2. Söylemek istediğini tam bir yargıyla değil, iki ya da daha fazla yargıyla ifade etme: “İçten olmak. İçtenliği daha iyi kavrayabilmek. İçtenliğin karşımızdakini kırıp incitmeyecek şekilde olması.”

2.4.3. Ana düşünceyi bir soru cümlesiyle ifade etme: “İçtenlik nedir?”

2.4.4. Metnin son cümlesini ana düşünce olarak yazma: “İçtenlik, laübaliliğin, yarenliğin ayıp olduğunu içinize sindirdikten sonra başlar.”

2.4.5. Ana düşünceyi metnin başlığıyla ifade etme: “İçtenlik”

2.4.6. Metindeki herhangi bir cümle ya da paragraftan hareketle ana düşünceyi ifade etme: “Okuduğumuz metnin ana fikri içten olmanın aslında zannedildiği gibi kolay olmadığıdır.”

2.4.7. Ana düşünceyi metinde yer verilmeyen kavramlarla açıklamaya çalışma: “Sevgi, saygı, hoşgörüdür.”

2.4.8. Ana düşünce yerine, konuyu ifade eden bir cevap yazma: “İçtenliğin nasıl bir şey olduğunu anlatıyor.”

2.4.9. Metinde yer almayan bir düşünceye yer verme: “İçtenliğin hayatımıza kattığı faydalar.”

2.4.10. Kendi içinde çelişkili anlam içeren cümle kurma: “İçtenliğin zor olabileceği ama aynı zamanda düşününce zor olmayacağını.”

2.4.11. Kendi düşüncesini/çıkarımını yansıtmaya: “İçtenlik sadece sözden ibaret bir şey değildir.”

2.5. Metnin Yardımcı Düşüncelerini Belirlemeye Yönelik Sorunlara İlişkin Bulgular

2.5.1. Yargı bildiren cümle kuramama, kelime grubuyla ifade etme: Saygılı olmak, terbiyeli olmak vb.”

2.5.2. Yardımcı düşünceleri tek bir cümleyle ifade etmeye çalışma: “Kendinizi büyük görürseniz ne kadar büyük olursanız olun, ereğe göre göre küçük olduğunuzu anlamazsanız, ona eremezsiniz.”

2.5.3. Yardımcı Düşünceleri bir ya da birden çok bağımsız kavramla ifade etme: “Saygınlık ve dürüstlük”

2.5.4. Yardımcı düşüncelerin tamamını belirleyememe (birini ya da birkaçını bulma): “Saçma sapan şeyleri söylemek içtenlik değildir.”

2.5.5. Yardımcı düşünceler yerine kendi çıkarımlarına yer verme: “Okuduğumuz metnin yardımcı düşünceleri insanların içtenlik kavramını anlamamasıdır.”

2.5.6. Yardımcı düşünceleri metinde yer verilen düşüncelerden bir ya da birkaçıyla açıklamaya çalışma: İnsanların içtenliğin basit bir şey olduğunu sanmaları oysa ki hiç te basit olmadığı.”

2.5.7. Metinde yer almayan kavramlara yer verme: “Toplum, kötülük”

Fidan UĞUR

2.5.8. Metinde yer verilmeyen düşünceye yer verme: “Alçakgönüllü olmamalıyız.”

2.5.9. Metnin başlığını yazma: “İçtenlik”

2.6. *Metindeki Tanım Cümlesini Belirlemeye Yönelik Sorunlara İlişkin Bulgular*

2.6.1. Tanım cümlesi yazamama, tanım yerine metinden çıkardığı herhangi bir düşünceyi kullanma: “Yazara göre içtenlik kavramı her düşündüğümüzü söyleme hakkını vermez.”

2.6.2. Tanım yerine metinde bulunan ya da bulunmayan bazı kavramları kullanma: “İçten gelen söz, dürüstlük, iyi kalplilik kavramları ile tanımlanabilir.”

2.6.3. Tanım yerine metinde yer verilmeyen düşünceleri kullanarak bir ya da birden fazla cümleyle açıklama yapma: “Yazara göre içtenliğin samimi kırıcı olmadan tanımlamıştır. İçtenliğin aynı zaman bir cesurluk olduğunu söylemiştir.”

2.6.4. Tanım yerine metinden yaptığı çıkarımı yazma: “İçten olmak zordur.”

2.6.5. Tanım yerine metinde yer alan ilgisiz bir cümleyi yazma: “İçtenliğin, yarenliğin ayıp olduğunu içinize sindirdikten sonra başlar.”

2.6.6. Tanım yerine konuyla ilgili kendi görüşünü yazma: “İçtenlik bence her insanı yargılamak değildir.”

2.7. *Metindeki Karşılaştırmayı Belirlemeye Yönelik Sorunlara İlişkin Bulgular*

2.7.1. Kendi çıkarımlarıyla karşılaştırma yapma: “İkisi de yalan söylemiştir. Ama içten olanlar haklı.”

2.7.2. Metinde yer verilmeyen kavramlar üzerinden karşılaştırma yapma: “İkisi de dürüst ve iyi insanlardır.”

2.7.3. Karşılaştırma yaparken metinde yer almayan düşüncelere yer verme: “İçten olan kişiler ağızına gelen her şeyi söyler. Ama alçakgönüllü kişiler kırıcı şeyler söylemez.”

2.7.4. Karşılaştırma unsurlarını tespit etmesine rağmen karşılaştırma içeriğini ifade edememe: “Bendenki bu değerle bu üstünlüklerle ben gözlerimi çok yukarılara dikebilirim.”

2.7.5. Karşılaştırma yaparken metinde yer alan ilgisiz kavramları kullanma: “Birbirinden terbiye ve nezaket beklemeleri”

2.7.6. Karşılaştırmada yer verilen düşüncenin aksini iddia etme: “İkisinin sonunda bence kendini beğenmişlik ve artistslik yok.”

2.8. *Metindeki Şart İfadesini Belirlemeye Yönelik Sorunlara İlişkin Bulgular*

2.8.1. Şart ifadesi oluştururken, metindeki herhangi bir kavram ya da düşünceyi yazma: “Toplum hayatında kişiler birbirine içtenlik beklemezler. Terbiye ve nezaket beklerler.”

2.8.2. Şart ifadesi oluştururken, metinde yer almayan düşünceye yer verme:

“Kendi gibi davranmaktır, içinden geldiğini söylemektir.”

2.8.3. Şart ifadelerini tespit edememe, metindeki tanım ya da açıklamaları

şart olarak belirleme: “Yazara göre içten olmak doğruyu arayıp, çıkarınızı hatta duygularınızı aşıp, toplumun size aşladığı ön yargılardan silkenip şu şöyle dermiş bu böyle dermiş aldırmayacaksınız doğruyu bulduğunuzda da içinize güven gelecek o zaman söyleyeceksiniz.”, “İçtenlik bence bir insanın bir iş üzerine iyice düşündükten sonra canı pahasına da olsa savunmayı göze alarak ortaya çıkardığı kanısıdır.”

2.8.4. Şart ifadesi yerine metinde yer alan bazı düşünceleri rastgele

sıralama: “Toplum baskılarından kurtulmak, uluorta konuşmamak, söyleyeceklerimizi düşünerek söylemektir.”

2.9. Metindeki Açıklama İfadesini Belirlemeye Yönelik Sorunlara İlişkin

Bulgular

2.9.1. Açıklama yerine metinden çıkardığı herhangi bir yargıyı belirtme:

“İçtenlik kolay bir şey olduğunu sanıyorlar. Ama içten olmak kolay değil.”

2.9.2. Açıklama yaparken şart ifadesiyle cevap verme:

“Kendinizi büyük görürseniz ne kadar büyük olursanız olun hedefe göre gene küçük olduğunuzu anlamazsanız ona eremezsiniz. İçtenlik laübaliliğin yarenliğin ayıp olduğunu içinize sindirdikten sonra başlar.”

2.9.3. Açıklama ifadesi oluştururken, metindeki herhangi bir cümle ya da

düşünceyi kullanma: “İçtenlik, laübaliliğin ve yarenliğin ayıp olduğunu anladıktan sonra başlar.”

2.9.4. Açıklama ifadesi oluştururken metinde yer alan bazı kelime ya da

kelime gruplarını kullanma: “Terbiyeli olmak, nezaket, kurallara uyman”

2.9.5. Açıklama ifadesi oluştururken metinde bulunmayan bir düşünceye

yer verme: “Kendi içimizden geçirdiklerimizi düşünmeden söylemekten geçer içtenliğe ulaşmanın yolları.”

2.9.6. Açıklama ifadesini benzetme ifadesiyle açıklama:

“Sanıyorlar ki insanı içtenliği doğuştan getirir. Yağma yok! Çetin bir yoldur ona götüren yol, bütün büyüklere götüren yollar gibidir.”

2.9.7. Açıklama yerine tanım cümlesini yazma:

“Bir iş üzerine iyice düşündükten sonra, canı pahasına da olsa savunmayı göze alarak kanısını çıkarmasıdır.”

2.9.8. Açıklama ifadesini metinde yer almayan kavramlarla anlatmaya

çalışma: “Başarı, hedef, sevgi”

2.10. Metindeki Benzetme İfadesini Belirlemeye Yönelik Sorunlara İlişkin

Bulgular

2.10.1. Benzetme unsurunu belirleyememe, bunun yerine metinden

herhangi bir yargı çıkarma: “Yazara göre kendimizi ne kadar büyük görürsek görelim, hedefimize göre küçük kalırız.”

Fidan UÇUR

2.10.2. Yanlış benzetme unsuru bulma: “Kendini beğenmişliğe benzetilmektedir.”

2.10.3. Metindeki benzetme unsuru bulamama ve kendi benzetmesini yapma: “Bir dağa”

2.10.4. Benzetme yerine metinden ilgisiz bir cümleyi/kelimeyi kullanma: “İçtenlik laübaliliğin, yarenliğin ayıp olduğunu içinize sindirdikten sonra başlar.”

2.10.5. Benzetme yerine metinde yer almayan bir düşüncüyü ifade etme: “Karşıdaki insana doğruyu söyleyip onun gözüne girmeye çabalamak.”

2.10.6. Benzetme yapısını tam olarak ifade edememe: “Yollara benzetilmektedir.”

2.10.7. Benzetme unsuru metinde yer almayan kavramlarla anlatmaya çalışma: “Başarı, hedef, sevgi”

Tartışma ve Sonuç

“Ortaokul 7. Sınıf Öğrencilerinin Bilgilendirici Metin Yapısı Unsurlarını Belirleme Düzeyleri” başlıklı çalışmada ulaşılan sonuçlar, belirli bir sınıflamaya tabi tutularak aşağıdaki başlıklar çerçevesinde sunulmuştur.

1. Metnin Konusunun Belirlenebilme Düzeyine ve Cevaplarda Ortaya Çıkan Sorunlara İlişkin Sonuçlar

Konu, metinde “ne anlatıldığını” ifade eden bir bilgilendirici metin yapısı unsurudur. Konuyu doğru belirlemek, metinde verilen asıl mesajı en doğru şekilde belirleyebilmek açısından önemlidir. Araştırmadan elde edilen bulgulara göre, metnin konusunu belirlemeye yönelik sorulan soruya öğrencilerin büyük çoğunluğunun (% 52,8) doğru cevaba yakın bir cevap verdiği ancak oldukça az bir kısmının (% 9) doğru cevap verebildikleri görülmüştür. Cevapların içeriğine ilişkin bulgulara bakıldığında ise konunun genel olarak metinde yer alan ya da yer almayan bilgi, düşünce ya da kavramlardan hareketle açıklanmaya çalışıldığı görülmektedir. Buna ek olarak, yapısal olarak konunun genellikle bir kelime grubuyla ifade edilmesi gerekirken tek bir kelime ya da cümleyle ifade edilmeye çalışıldığı da dikkat çekmektedir. Bu noktadan hareketle öğrencilerin büyük çoğunluğunun metinde ne anlatıldığını tam olarak belirleyemedikleri ve konuyu nasıl ifade edeceklerini bilmedikleri sonucuna varılabilir.

2. Yazarın Metni Yazma Amacının Belirlenebilme Düzeyine ve Cevaplarda Ortaya Çıkan Sorunlara İlişkin Sonuçlar

Amaç, yazarın metni niçin yazdığıyla ilgili bir bilgilendirici metin yapısı unsurudur. Bulgulara bakıldığında, öğrencilerin büyük çoğunluğunun (% 54,2) yazarın metni yazma amacını belirleyemedikleri, az bir kısmının (% 16,7) doğru cevap verebildiği ortaya çıkmaktadır. Ayrıca cevapların içeriğine ilişkin bulgulara bakıldığında da yazarın metinde amaca yönelik verdiği mesajı ayırt edemedikleri, çoğunlukla metindeki farklı bilgi ve düşüncelere, kendi çıkarımlarına bağlı kaldıkları

*Ortaokul 7. Sınıf Öğrencilerinin Bilgilendirici
Metin Yapısı Unsurlarını Belirleme Düzeyleri*

ya da metinde yer almayan kavram ve düşüncelere yer verdikleri görülmektedir. Buna göre öğrencilerin çoğunluğunun, metnin tamamındaki bilgi ve düşüncelerden hareketle yazarın metni niçin yazmış olabileceğini tespit etme becerisinde yoksun oldukları sonucuna varılabilir.

3. Yazarın Konuya Yönelik Bakış Açısını Belirlenebilme Düzeyine ve Cevaplarda Ortaya Çıkan Sorunlara İlişkin Sonuçlar

Bakış açısı, yazarın konuya yönelik tutumunu yansıtan bilgilendirici metin yapısı unsurudur. Bulgulara bakıldığında, öğrencilerin büyük çoğunluğunun (% 62,59) yazarın bakış açısını belirleyemediği, az bir kısmının (% 15,3) doğru cevap verebildiği ortaya çıkmaktadır. Verilen cevapların içeriğinin bakıldığında ise, öğrencilerin metinde bakış açısına yönelik olarak verilen mesajı tespit edemedikleri, metindeki herhangi bir düşünce ya da bilgiye yöneldikleri, kişisel çıkarımlarından yararlandıkları ya da metnin tamamen dışında kalan düşüncelere yer verdikleri görülmüştür. Buna göre öğrencilerin, metinde yazarın bakış açısına dair ipucu veren birimlerin anlamını kavrayamadıkları, onları diğer bilgi ve düşüncelerden ayıramadıkları sonucuna varılabilir.

4. Metnin Ana Düşüncesinin Belirlenebilme Düzeyine ve Cevaplarda Ortaya Çıkan Sorunlara İlişkin Sonuçlar

Ana düşünce, yazarın işlenen konuyla ilgili okura vermek istediği asıl mesajdır. Yapılan bazı araştırmalarda öğrencilerin ana fikri belirlemeyi kolay bir iş olarak görmedikleri belirtilmiş; ilköğretim öğrencilerinin önemli ve önemsiz fikirleri belirlemede ve metnin ana fikir ifadesini ortaya koymada başarısız oldukları ortaya çıkmıştır (Sjostrom ve Hare, 1984'den akt. Çetinkaya, Ateş ve Yıldırım, 2013: 191). Söz konusu araştırmada ortaya çıkan sonuç da bu bilgiyi destekler niteliktedir. 7. sınıf öğrencilerinin daha önceki Türkçe derslerinde ana düşünce kavramıyla defalarca karşılaşmalarına ve buna yönelik çalışmalar yapılmasına rağmen, öğrencilerin yaklaşık % 90'ının ana düşünceyi yanlış belirlemiş olması, çok az bir kısmının (% 0,7) ana düşünceyi tam olarak tespit edebilmesi dikkat çekici bir sonuçtur.

Verilen cevaplar incelendiğinde öğrencilerin, ana düşüncenin metinde kapsayıcı bir mesaj çıkaran, tek cümlelik yargı yapısına uymadıkları, metindeki bazı düşünce birimlerini ana düşünce olarak ifade ettikleri, metinde yer almayan kavram ya da düşüncelere yer verdikleri, ana düşünceyi kendi çıkarımlarıyla ifade etmeye çalıştıkları dikkat çekmektedir. Bu noktadan hareketle öğrencilerin, ana düşünceyi hem yapısal açıdan hem de içerik olarak doğru belirleyebilme becerisine sahip olmadıkları söylenebilir. Bu durum, sınıf ortamında okunan metinlerin ana düşüncesini buldurmaya yönelik yapılan çalışmalarda sistematik, teknik ve mantıksal bir öğretim yönteminin tercih edilmemesinden kaynaklanıyor olabilir. Ülkemizdeki Türkçe derslerinde çoğunlukla öğrencilere "Okuduğunuz metnin ana düşüncesi nedir?" sorusu yöneltilmekte ve bu soru bir şekilde cevaplandırılmaktadır. Ancak öğrencilerin öncelikli olarak öğrenmesi gereken şey, ana düşünceyi "nasıl" bulacaklarıdır.

Fidan UĞUR

5. Metnin Yardımcı Düşüncelerinin Belirlenebilme Düzeyine ve Cevaplarda Ortaya Çıkan Sorunlara İlişkin Sonuçlar

Okuduğunu anlama sürecinde, yardımcı düşünceler metnin paragraflarından çıkarılan, ana düşünceyi destekleyen ve her biri tek bir cümleyle ifade edilen yargılardır. Yardımcı düşüncelerin, ana düşünceyle bağlantılı olarak öğretilmesi gerekir. Çalışmadan elde edilen bulgulara bakıldığında, öğrencilerin hiçbirinin yardımcı düşünceleri tam olarak belirleyememesi, büyük çoğunluğunun (% 86,1) ise tamamen yanlış cevap vermesi öğrencilerin yardımcı düşünceleri belirlemede oldukça başarılı olduklarının göstergesidir. Cevaplarda ortaya çıkan sorunlardan hareketle öğrencilerin, kendi yargılarına, metindeki bazı düşünce birimlerine ya da kavramlara, metinde yer almayan kavram ve düşüncelere yer verdikleri görülmüştür. Buna göre öğrencilerin paragraflardan ayrı ayrı yardımcı düşünceleri çıkaracakları ve her bir yardımcı düşüncenin bir yargı belirtmesi gerektiği bilgisinden yoksun oldukları sonucuna varılabilir. Bu durum, ana düşünceye ilişkin sonuçlarda da belirtildiği gibi, öğrencilerin yardımcı düşünceleri “nasıl” tespit edeceklerini bilmemelerinden kaynaklanıyor olabilir.

6. Metindeki Tanım Cümlesinin Belirlenebilme Düzeyine ve Cevaplarda Ortaya Çıkan Sorunlara İlişkin Sonuçlar

Tanımlama yapmak, bir kavramı eksiksiz olarak belirtme ve açıklamaya dayanır. Bilgilendirici türdeki metinlerde sıkça kullanılan tanım cümlelerinin hem şekil hem de içerik açısından belli yapıları vardır. Bu nedenle metin içinde diğer cümle yapılarından kolaylıkla ayırt edilebilirler. Çalışmadaki bulgulara bakıldığında, öğrencilerin büyük çoğunluğunun (% 75,7) bu soruya yanlış cevap vermesi, az bir kısmının (% 22,9) doğru cevabı bulması, sınıf düzeyi (7.sınıf) de göz önünde bulundurulduğunda dikkat çekici bir sonuç olmuştur. Cevaplardaki sorunlardan incelendiğinde öğrencilerin metindeki herhangi bir düşünce ya da cümleye, metinde bulunan ya da bulunmayan bazı kavramlara, metinde yer verilmeyen düşüncelere ve kendi çıkarımlarına yer verdikleri dikkat çekmektedir. Buna göre öğrencilerin çoğunluğunun okuma esnasında tanımı belirleme ve tanım cümlesi yazarken, tanımı içerik açısından ve yapısal açıdan doğru bir biçimde oluşturma becerisine sahip olmadıkları sonucuna varılabilir.

7. Metindeki Karşılaştırmanın Belirlenebilme Düzeyine ve Cevaplarda Ortaya Çıkan Sorunlara İlişkin Sonuçlar

Bilgilendirici metinlerde karşılaştırma yapılırken, kavramlar, durumlar, olaylar arasındaki zıtlıklardan ve benzerliklerden yararlanılabilir ve bunlar arasında ilişkiler kurulabilir. Çalışmanın bulgularına bakıldığında, öğrencilerin çoğunun (% 63,2) metindeki alçakgönüllü olduğunu idda eden insanlarla içten olduğunu iddia eden insanlar arasındaki benzerliğe dayanan karşılaştırmayı tespit edemediği, % 30,6'sının ise doğru tespit ettiği görülmüştür. Metindeki karşılaştırma unsuru çok açık bir biçimde ortaya konmamasına rağmen, öğrencilerin bu soruya doğru cevap verme oranlarının, diğer tüm yapısal unsurlara doğru cevap verme oranlarından yüksek olması dikkat çekmektedir. Verilen cevaplar incelendiğinde öğrencilerin,

*Ortaokul 7. Sınıf Öğrencilerinin Bilgilendirici
Metin Yapısı Unsurlarını Belirleme Düzeyleri*

karşılaştırma yerine kendi çıkarımlarına yer verdikleri, metinde yer almayan kavram ya da düşüncelere yer verdikleri, karşılaştırmanın içeriğini tam olarak ifade edemedikleri, metindeki ilgisiz kavramları kullandıkları ya da karşılaştırmadaki düşüncenin aksini ifade ettikleri görülmektedir. Buna göre, öğrencilerin metindeki karşılaştırmayı içerik açısından ve yapısal açıdan ifade etmede sorunlar yaşadıkları sonucuna varılabilir.

8. Metindeki Şart İfadesinin Belirlenebilme Düzeyine ve Cevaplarda Ortaya Çıkan Sorunlara İlişkin Sonuçlar

Bilgilendirici metinlerde zaman zaman yer verilen şart ifadeleri, metnin daha iyi anlaşılmasına yardımcı olan yapısal unsurlardır. Şart ifadeleri çoğunlukla –se/-sa yapıyla oluşturulur. Bu nedenle hem anlamsal hem de yapısal açıdan tespit edilmesi zor değildir. Çalışmanın bulgularına bakıldığında öğrencilerin tamamına yakınının (% 98,6) metindeki şart ifadesini belirleyemediği, çok az bir kısmının (% 1,4) soruya doğru cevap verebildiği görülmektedir. Öğrenciler, şart ifadesini belirlemede, diğer bütün yapısal unsurlardan daha başarısızlardır. Verilen cevaplarda ortaya çıkan sorunlar incelendiğinde ise öğrencilerin, metinde yer alan bazı kavram ya da düşüncelere yer verdikleri, metindeki tanım ya da açıklamaları şart olarak belirledikleri, metinde yer almayan düşüncelere yer verdikleri dikkat çekmektedir. Bulgulara göre, öğrencilerin metinde hem anlamsal hem de yapısal açıdan belirlenebilir düzeyde bulunan şart ifadesini tespit edememeleri, şart ifadesine işaret eden yapıyı fark etmemeleri, dolayısıyla oradaki anlamı da ayırt edememeleriyle ilgili olabilir.

9. Metindeki Açıklama İfadesinin Belirlenebilme Düzeyine ve Cevaplarda Ortaya Çıkan Sorunlara İlişkin Sonuçlar

Açıklamalar, bir konuyla ilgili gerekli bilgileri belli bir düzende sunan yapılardır. Açıklama yapısı bilgilendirici metinlerin hemen hemen tamamında var olan yapısal unsurdur. Çalışmanın bulgularına bakıldığında, öğrencilerin büyük çoğunluğunun (% 81,3) açıklamaya yönelik soruya yanlış cevap verdiği, az bir kısmının (% 11,1) doğru cevap verdiği görülmektedir. Cevaplarda ortaya çıkan sorunlardan hareketle öğrencilerin, metindeki düşünce, cümle, kelime ya da kelime gruplarına yer verdikleri, metindeki şart, benzetme ve tanım yapılarıyla soruyu cevapladıkları, metinde yer almayan kavram ya da düşüncelere yer verdikleri görülmüştür. Bu durum, öğrencilerin mevcut yapıya yönelik soru kökünde işaret edilen kısmı metinde doğru tespit edemediklerini, bu bölümü anlamsal olarak ayırt edemediklerini göstermektedir.

10. Metindeki Benzetme İfadesinin Belirlenebilme Düzeyine ve Cevaplarda Ortaya Çıkan Sorunlara İlişkin Sonuçlar

Benzetme ifadeleri, öğrencilerin bütün metin türlerinde karşılaştıkları, hem anlamsal hem de yapısal açıdan ipuçları bulunan ifadelerdir. Bu yönleriyle metin içinde dikkat çekerler. Buna rağmen öğrencilerin büyük çoğunluğunun (% 71,5) metindeki benzetme ifadesini doğru tespit edememesi, az bir kısmının (% 22,2)

Fidan UÇUR

soruya doğru cevap vermesi dikkat çekici bir sonuç olmuştur. Verilen cevapların içeriğine bakıldığında da öğrencilerin, metindeki herhangi bir yargı, kelime ya da cümleye yer verdikleri, yanlış benzetme unsuru buldukları ya da benzetme unsurunu bulamayıp kendi benzetmelerini yaptıkları, benzetme yapısını tam olarak ifade edemedikleri ve metinde yer almayan düşünce ya da kavramlara yer verdikleri görülmektedir. Buna göre öğrencilerin genel olarak hem metindeki benzetmeyi doğru tespit edemedikleri hem de anlamsal ve yapısal açıdan benzetme ifadesi oluşturamadıkları sonucuna varılabilir. Bu durum öğrencilerin yapı farkındalığıyla ilgili eksiklerinin olmasıyla ve ilgili yapıyı barındıran bölümdeki anlamı tam olarak kavrayamamalarıyla ilgili olabilir.

Çalışmada ortaya çıkan bu sonuçlar, öğrencilerin bilgilendirici bir metni meydana getiren çeşitli yapısal unsurları belirlemede oldukça başarısız olduklarını ortaya koymaktadır. Sonuçlara göre öğrencilerin, okuma esnasında bilgilendirici metin unsurlarını tespit edebilme sorunlarının yanı sıra onları ifade etmede de problemler yaşadıkları ortaya çıkmıştır. Oysa ki bilgilendirici türdeki metinlerin iyi anlaşılabilmesi, bilgi ya da düşünce birimlerini taşıyan yapısal unsurların doğru belirlenebilmesine bağlıdır. Elde edilen sonuçlardan hareketle şu önerilerde bulunulabilir:

1. Bilgilendirici türde metinler okunurken, metin yapısına dikkat çekilmelidir. Bu noktada iki ayrı husus üzerinde durmakta yarar vardır:

1.1. Konu, amaç, bakış açısı, ana düşünce ve yardımcı düşünceler bütün bilgilendirici metinlerde bulunan ortak yapısal unsurlardır. Dolayısıyla okunan her bilgilendirici metin türünde bu unsurların “nasıl” tespit edileceği ve “nasıl” ifade edileceği ayrıntılı bir biçimde öğretilmelidir.

1.2. Yukarıdaki beş unsur dışında kalan bilgilendirici metin yapısı unsurları (tanım, şart, karşılaştırma, benzetme, sebep-sonuç, problem-çözüm, sınıflama, sıralama vb.) her metinde bulunmayabilir ya da farklı şekillerde karşımıza çıkabilir. Dolayısıyla bu yapıların öğretiminde, okunan metindeki şekilleri ve o metne kattıkları anlam metnin genel bağlamından hareketle ele alınmalıdır. Buna ek olarak, bu yapılara işaret eden sözcüklere, gramer yapılarına da dikkat çekilmeli; dil bilimsel özelliklerin anlamı nasıl belirlediği ve nasıl etkilediği üzerinde durulmalıdır. Bu yapıların tespit edilmesinde anlamın yanında, kullanılan sözcüklerin ve gramer yapılarının önemli bir ipucu olacağı belirtilerek yol gösterici olunmalıdır.

2. Öğrencilere, bilgilendirici metin yapısı unsurları doğru belirledikleri zaman okuduklarını daha iyi anlayacakları fikri aşılanmalıdır. Bu fikir, öğrencilerin bilgilendirici metin yapısını öğrenmeleri ve bu türdeki metinleri daha dikkatli okumaları için motive edici bir işlev görür.

3. Öğrenciler farklı türlerde bilgilendirici metinleri okumaya teşvik edilmelidir.

4. Okullarda kullanılmak üzere, metin yapısı açısından iyi düzenlenmiş, farklı metin yapılarını içeren, konu bakımından da öğrencilerin ilgisini çekecek metinler üretilmelidir.

*Ortaokul 7. Sınıf Öğrencilerinin Bilgilendirici
Metin Yapısı Unsurlarını Belirleme Düzeyleri*

5. Okumayla bağlantılı olarak, yazma çalışmalarında da bilgilendirici türede metin yazma çalışmalarına ağırlık verilmeli, bir yazıda farklı metin yapılarının nasıl kullanılacağı, bilgilerin bu yapılarla nasıl ifade edileceği öğretilmelidir. Okuma eğitimi sürecinde öğrenilen yapı bilgilerinin yazma sürecinde uygulamaya koyulması öğrenmeyi pekiştirecektir.

KAYNAKÇA

Akhondi, M., Malayeri, F.A., Samad, A.A. (2011). How to teach expository text structure to facilitate reading comprehension. *The Reading Teacher*, 64(5), 368-372, Doi: 10.1598/RT.64.5.9

Akyol, H. (2016). *Programa uygun Türkçe öğretim yöntemleri*. Ankara: Pegem Akademi Yayınları.

Armbruster, B.B., Anderson, T.H. ve Ostertag, J. (1986). Does text structure/summarization instruction facilitate learning from expository text. (ERIC Document Reproduction Service No. ED281185). (Erişim tarihi: 07.03.2017)

Balcı, A. (2009). *İlköğretim 8. sınıf öğrencilerinin okuma alışkanlık ve ilgileri üzerine bir araştırma*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi, Ankara.

Çetinkaya, Ç., Ateş, S. ve Yıldırım, K. (2013). Anlam kurmanın zor ve önemli bir becerisi: Ana fikri bulma. *Eğitimde Kuram ve Uygulama*, 9(3), 188-210.

Gagnon, R. ve Ziarko, H. (2012). The writing of expository texts in early grades: What predicative analysis teaches Us. *US-China Education Review A*, 10, 885-891.

Göğüş, B. (1978). *Türkçe ve yazın eğitimi*. Ankara: Gül Yayınevi.

Hall, K.M., Sabey, B.L. ve McClellan, M. (2005). Expository text comprehension: Helping primary grade teachers use expository texts to full advantage. *Reading Psychology*, 26, 211-234.

Kavcar, C., Oğuzkan, F. ve Sever, S. (2005). *Türkçe öğretimi*. Ankara: Engin Yayınevi.

Meyer, B.J. F. ve Ray, M. N. (2011). Structure Strategy interventions: Increasing reading comprehension of expository text. *International Electronic Journal of Elementary Education*, 4(1), 127-152.

Moustafa, B. M. (1999). Content Area Reading: Summary of Reference Papers. (ERIC Document Reproduction Service No. ED427297). (Erişim tarihi: 20.03.2016)

Öz, M.F. (2011). *Uygulamalı Türkçe öğretimi*. Ankara: Anı Yayıncılık.

Özdemir, E. (2013). *Eleştirel okuma*. Ankara: Bilgi Yayınevi.

Özmen, E.R. (2011). Bir Metin yapısı örneği: Evrensel dünya problemlerine ilişkin problem çözüm yapısı. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 8(16), 49-62.

Fidan UĞUR

Ray, M. N. and Meyer, B.J. F. (2011). Individual differences in children's knowledge of expository text structures: A review of literature. *International Electronic Journal of Elementary Education*, 4(1), 67-82.

Temizkan, M. (2007). *İlköğretim ikinci kademe Türkçe derslerinde okuma stratejilerinin okuduğunu anlama üzerindeki etkisi*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi, Ankara.

Temizkan, M. ve Sallabaş, M.E. (2011). Okuduğunu anlama becerisinin değerlendirilmesinde çoktan seçmeli testlerle açık uçlu yazılı yoklamaların karşılaştırılması. *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 30, 207-220.

Wake, G.D. (2009). Teaching expository text structures: Using digital storytelling techniques to make learning explicit. (Ed: F.Falk-Ross, S.Szabo, M. B. Sampson, M. M. Foote), *Literacy issues during changing times: A call to action*, Texas: Texas A&M University-Commerce.

EXTENDED ABSTRACT

An individual encounters texts of various types in the process of reading education, which seeks to enable the individual to understand the text that he or she reads in the most correct way and, in time, to gain metacognitive skills such as interpreting, analyzing, synthesizing and evaluating the text. It is necessary to take into consideration the features of the text type of the text to be read for an accurate understanding of the text.

Informative texts are one of the text types encountered by individuals in their education life as well as during their individual readings. It is essential to determine informative text elements including main idea, supporting ideas, purpose and point of view as well as informative text structures in the most accurate way for comprehending informative texts correctly. Accordingly, in this study, which aims to determine the levels of ability of 7th grade students to identify the structural elements of informative texts, the students at 7th grade in a secondary school in the city center of Hatay were asked to read a sample text based on their levels and answer the open-ended questions to identify the informative text structure and elements of the text. The answers were analyzed by means of quantitative and qualitative analysis methods. "The Scoring Key for Informative Text Elements" was used as the data collection tool in the quantitative analysis. The values given to the answers of the students were analyzed based on percent (%) and frequency (f). They

*Ortaokul 7. Sınıf Öğrencilerinin Bilgilendirici
Metin Yapısı Unsurlarını Belirleme Düzeyleri*

were further analyzed through content analysis method, thus the problems encountered by students in answering a range of text features were identified.

This study, titled “The Level of Ability of 7th Grade Secondary School Students to Determine the Structural Elements of an Informative Text”, revealed the following results:

Most of the students (52.8%) provided an answer close to the correct answer to the question, which was asked to determine the subject of the text, however, only a few students (9%) correctly answered the question. The answers of the students showed that the vast majority of the students failed at determining what the text is about and did not know how to state the subject of the text.

The answers given to the question, which was asked to determine the writing purpose of the author, indicated that a great majority of the students (54.2%) could not find out the writing purpose of the author whereas few of them (16.7%) provided the correct answer. It follows from that the majority of the students lacked the ability to determine the potential purpose of the author in writing the text by putting together the information and ideas in the entire text.

Based on the answers to the question, which was asked to determine the point of view of the author regarding the subject, a great majority of the students (62.59%) failed at determining the point of view of the author while few students (15.3%) correctly answered the question.

It can be stated that, considering the content of the answers to the questions, the students could not comprehend the meaning of the units that may potentially give a hint about the point of view of the author in the text and distinguish such hints from other information or ideas in the text.

The answers given to the question, which was asked to determine the main idea of the text, remarkably demonstrated that about 90% of the students failed at identifying the correct main idea whereas a few of them (0.7%) were successful at accurately determining the main idea. Based on the content of the answers, it is notable that the students could not properly form the main idea both structurally and semantically.

Further, the answers to the question, which was asked to determine the supporting ideas of the text, showed that none of the students were able to accurately identify the supporting ideas and the majority of them (86.1%) provided a completely inaccurate answer to the question, which indicates that the students were very unsuccessful at identifying the supporting ideas. Given the answers of the students, it is evident that they were unable to form a complete and an accurate supporting idea both structurally and semantically.

Based on the answers to the question, which was asked to determine the expression of definition in the text, it is a remarkable finding, given the class level of the students (7th grade), that a great majority of the students (75.7%) provided an inaccurate answer while a few of them (22.9%) correctly answered the question. The

Fidan UĞUR

analysis of the answers revealed that the students addressed various terms and ideas, both included and not included in the text, rather than the expression of definition.

Moreover, the answers to the question, which sought to determine the expression of comparison in the text, revealed that most of them (63.2%) failed at finding out the comparison in the text based on the analogy between the people who claimed themselves as humble and those who claimed themselves as sincere, whereas 30.6% of them correctly determined the comparison. The answers further pointed out that the students attempted to answer the question by putting together various terms and ideas, both included and not included in the text.

In the question, which was asked to determine the expression of condition in the text, almost all of the students (98.6%) were failed at identifying the expression of condition whereas a few of them (1.4%) provided an accurate answer to the question. The students were more unsuccessful at identifying the term of condition than at identifying all other structural elements in the text. The analysis of the answers indicated that the students addressed some terms and ideas, included and not included in the text, and confused the expression of condition with other expressions.

The answers to the question, which was asked to determine the expression of explanation in the text, demonstrated that a majority of the students (81.3%) provided an inaccurate answer to the question, while few of them (11.1%) correctly answered the question. The analysis of the answers showed that the students addressed certain terms and ideas, included and not included in the text, and confused the expression of explanation with other expressions.

Based on the answers to the question, which was asked to determine the expression of analogy, it is remarkable that the vast majority of the students (71.5%) failed at correctly identifying the expression of analogy whereas few of the students (22.2%) provided an accurate answer. The analysis of the answers showed that the students addressed some terms and ideas, included and not included in the text; the students pointed out the elements of a false analogy, or failed at finding any and created their own analogy, or could not fully explain the structure of the analogy.

Key Words: informative text structure, reading, reading in informative text type